

HET JAAR VAN BONHOEFFER

Op 4 februari is het de 100-ste geboortedag van Dietrich Bonhoeffer. Allereerst wordt dat herdacht, ook in De Schakel. In het vorig nummer schreef collega Thea Bouwman een eerste artikel. Daarin haalde zij het beroemde gedicht van Bonhoeffer aan dat ook een plaats kreeg in het Liedboek (Gezang 398). Onderstaand artikel gaat in op Bonhoeffers theologie.

De Engelse dichter W.H. Auden schreef in 1958 een gedicht dat hij opdroeg aan Bonhoeffer. Het heet 'Vrijdags kind' en hier de eerste strofen daaruit:

Hij gaf ons vrijheid om te kiezen,
Maar wij, wij dachten heel naïef:
"Uiteindelijk zal vaderliefde
Zijn Macht toch laten zien

Als men verwaand tegen hem kiest."
Want zo godvrezend waren wij,
Wij snapten niet dat Hij precies
Bedoelde wat Hij zei.

Het gedicht verwoordt het gedachtegoed van Bonhoeffer dat zich ontwikkelde toen deze gevangen zat. Het verhaal is bekend: Bonhoeffer laat zich in nazi-Duitsland betrekken bij een complot tegen Hitler. Maar de samenzwering wordt ontdekt, en ook Bonhoeffer wordt opgepakt en gevangen gezet. Uit die periode stammen zijn beroemde brieven. Daarin ontwikkelt Bonhoeffer de eerste aanzetten voor een nieuwe theologie. Die nieuwe theologie moet – aldus Bonhoeffer – niet meer aanknopen bij de zwakheid van de mens, maar uitgaan van diens kracht. De mens is immers mondig. En: God heeft hem die mondigheid gegeven. Een angstwekkende ruimte en vrijheid, die ook vragen oproept (opnieuw in de woorden van Auden):

Maar hoeveel eer, hoeveel krediet
Verdiend een God die het bestaat,
Dat Hij aan Adam, die hij schiep,
Zijn Daadkracht overlaat?

Inderdaad, want waar is de mens dan niet allemaal toe in staat? Grootse, maar ook gruwelijke dingen! Bonhoeffer ondervindt het aan den lijve. En waar is God dan in die wereld? Die vraag brengt Bonhoeffer bij Christus. In Christus is de ruimte die God zelf aan de mens geeft reeds te zien: Hij geeft de mensen zoveel macht dat hij zichzelf aan het kruis laat wegdringen uit deze wereld. Auden verwoordt dat zo:

Maar in de stilte aan het kruis,
Zo doods als wij ooit zullen zijn,
Spreekt overwinning of verlies,
En jij en ik zijn vrij

Te lezen van 't gehoond gelaat
Wat voor een Schijn hij redden gaat,
Door lijdend in het openbaar,
Te sterven als een slaaf.

God gaat schuil in de lijdende Christus. Hij is de weerloze. Hij komt niet met geweld de mensen overrompelen, maar deelt het lot van gemartelden en geslagenen.

Van dit geloof heeft Bonhoeffer niet alleen met woorden, maar bovenal ook met daden getuigd. In de gevangenis leeft hij dicht bij God, is bezorgd om anderen, en maakt indruk bij medegevangenen en gevangenispersoneel door zijn onverschrokken houding tijdens de vele bombardementen. Hij maakt geen misbruik van de angst van anderen om het geloof aan de man te brengen, maar staat náást hen. Hij lééft zijn nieuw gewonnen inzichten. Misschien maakt Bonhoeffer daarom nog steeds zo'n indruk: om zijn geleefd geloof.

(De geciteerde strofen komen uit een vertaling van Arie van der Krogt en Renée Delhez)